

LA DENOMINACIÓ DE LES CALES DE MALLORCA

Vicenç M. Rosselló i Verger

Departament de Geografia, Universitat de València. Av. Blasco Ibañez, 28. 46010 València.

Resum: La cala, entesa com una vall d'erosió i curta llavorada sobre el rocam calcari, és una forma típica del món baleàric. Des del vessant toponomàstic, la denominació de les cales presenta una riquesa patrimonial que paga de sistematitzar. A partir de la cartografia històrica (Binimelis, 1595), del mapa militar de 1915 i dels treballs de Mascaró i Aguiló es revisen i comenten els topònims relatius a les cales de Mallorca. Així, i majoritàriament vistes des del mar, les cales assumeixen el nom de navegants, mariners, propietaris del territori, formes naturals icòniques, referents vegetals o animals i algun fet històric.

Paraules clau: *cala, toponomàstica, Mallorca.*

Abstract: The “cala”, understood as a short valley of erosion carved on limestones, is a typical form of the Balearic Islands. From the toponymic aspect, the denomination of the calas displays a patrimonial wealth that should be systematized. Based on the historical cartography (Binimelis, 1595), the military map of 1915 and the work of authors, such as, Mascaró and Aguiló, the toponyms relating to the calas of Mallorca are reviewed and commented. Thus, and mostly seen from the sea, the calas take the name from navigators, sailors, landowners, iconic natural forms, plant or animal landmarks and an historical event.

Key words: *cala, topony, Mallorca.*

Introducció

La meua preocupació per una forma tan típica del món baleàric (FUMANAL et al., 1997; ROSSELLÓ, 1982, 1995, 1998, 2003, 2004, 2005, 2007 i 2012, i FORNÓS *et al.* 2007 i 2017) és ben manifesta com la meua afició coneguda a la toponomàstica. Per això emprendre en honor del meu amic i company d'aventures, Antonio Rodríguez Perea, una mescla de natura i humanisme que no sortirà del solc traçat pels editors. M'he centrat al concepte de cala, “vall d'erosió curta i submergida”, sobretot en rocam calcari.

He maldat per seguir la denominació de les cales, caletes i calons des de final del segle XVI (Binimelis, 1595 i edició crítica de Moll, 2014), mapa manuscrit d'en Landaeta (1736), del canonge Despuig (1785) (Fig. 1) i el quadre anònim d'una col·lecció privada que sembla ser-ne còpia pictòrica, de l'Estat Major 1/100.000 (1915) i d'en J. Mascaró (1958) i dels treballs de C. Aguiló (1996-2017) per comparar les fonts i comprovar que la major part dels topònims s'han mantingut fidels i uns pocs han evolucionat per raons turístiques o poblacionals (les inicials del termes municipals respectivament serviran per localitzar les cales).

Vistes des de la mar, les cales assumeixen el nom dels navegants, sobretot pescadors, que les anomenen com dels propietaris del territori ocupat, per la forma natural o d'algun vegetal —o animal— que les caracteritza o qualche material que se n'extreu. Hi ha, de més a més, la circumstància històrica que s'hi ha esdevingut com un incendi, un llamp, un naufragi...

La propietat: llinatges, prenom i malnoms

Tenim tres dotzenes de topònims que lliguen els noms de les cales amb els possibles propietaris que duen els cognoms o llinatges respectivament. Inicia el caló de n'Adrover a Santanyí, altrament dit de sa Comuna (AGUILÓ, 2017). Enfront de sa Dragonera hi ha la cala en Basset conservada amb la preposició elidida. A l'illa del davant està la cala en Begur i a la costa de Llucmajor la cala Beltran (majoritària caiguda de l'article personal). A l'illa de Cabrera trobam la cala Borri —ara cala des Burri— que és un llinatge o

Fig. 1. Mapa del canonge Despuig. L'única al·lusió a l'autoria és la dedicatòria del mapa a la princesa Maria Luisa de Borbón (1784).

malnom. Cala Brafi (F <*Ibrahim*, sc. COROMINES i MASCARÓ, 1989). Cala los Camps (un nom discutit) podria provenir d'un cognom, tot i que en Binimelis (1595) anota *cala del camp*. Cala d'en Claret és ben clar i predomina als mapes del segle XVII i XVIII i coincideix amb el port de Valldemossa. Portocolom (F) és una autèntica cala que duu un cognom. Cala en Feliu, l'enregistra d'antuvi en Binimelis, caló d'en Ferrà (San) i cala Ferrer o Ferrera es multiplica (F, que en Despuig, 1785, escriu *Cala Ferrer*). Cala Fornells, que es conserva en plural a Calvià, probablement ha evolucionat al plural per contaminació del paral·lel menorquí (COROMINES, VI: 124). A Cabrera es troba cala Galduf o Ganduf fossilitzada, cosa que s'esdevé igualment a cala en Gosaubà (< *Gonsaluo* a Binimelis, 1595). Cala Magraner (M) conserva el topònim en qualque publicació mudat a Magrana. Cala Massot (Matsoc) usurpa el nom de la talaia i Binimelis l'anota amb ç. Mondragó (San) és un altre llinatge com Morlanda feminitzat i que perviu (M, Holanda?). Cala en Peiàs deu correspondre al topònim *Pallars* (a ponent de s'Estanyol); podria ser d'en Pallars (Lluc, dit d'*Empeiàs* per mossèn Despuig) per iodització: probablement correspon a un propietari medieval; ara és inusitat. Caló d'en Pellicer s'enregistra el segle XVIII i deu subsistir. Cala Peretó, escrit com cal a l'obra d'en Binimelis, ara es diu caló de n'Aladern. Cala Saguer —que encerta el mapa pictòric de la col·lecció privada— és un clar cognom català; cala en Tugores, figura com a *Togores* o *Entugoras* al gravat de 1785: sembla que s'ha espoltrit; la documenta AGUILÓ (2017) el 1235 com a propietat de n'Arnau Tugores. Cala Vinyes, a la badia de Ciutat, tant pot descendir d'un llinatge com d'un vinyet: l'enregistram el segle XVIII i cala Virgili (F) probablement correspon a un propietari medieval.

Els prenomes van lligats a es Domingos (M, Gran i Petit, en singular); la *cala den Hierony* d'en Binimelis ara s'anomena cala Moll; caló d'en Marçal (F), Portopetre (San, que seria "mossàrab" o romànic precatalà), i els malnoms del caló d'en Rafelino (M), cala de na Magrana (M), caló d'en Manuell (F, *Manuella* a Despuig), caló d'en Garrot (San), caló d'en Perdiu (San), des Moro, d'en Pastera (San, Despuig), en Basi (Bací? Ll, Despuig). Cala de na Picarandau, la recull AGUILÓ (2011) a Artà.

El capítol dels malnoms és més reduït (13) i solen anar precedits de l'article personal *en*. Cala en Boixar és a gregal de Cabrera;¹ caló d'en Busques equival a caló de na Fontanella (AGUILÓ, 2017); cala en Tió compareix a l'illeta des Conills i a la costa d'Andratx, caló d'en Manuell (F, *Manuella* a Despuig), caló d'en Garrot (San),² caló d'en Perdiu (San), des Moro, cala en Moix o des Moix (Ll, AGUILÓ, 1986), d'en Pastera (San, Despuig), en Basi (Bací? Ll, Despuig), Bassí, diminutiu de Bas (AGUILÓ, 1986); cala d'en Roig s'hi suma i cala Rigau a sa Dragonera, ara convertida en *Regau*, probablement Rigal en origen. Cala en Roqueta (San, AGUILÓ, 2017). Cala Tonó (1785) potser un nom o un malnom.

Cala Llombar(d)s respondria (COROMINES i MASCARÓ, 1989) al llatí *LUMBARIOS*, si no vé d'un llinatge o d'uns immigrants, documentat el 1446 en el sentit de 'mercadors' (AGUILÓ, 2017). El mateix és el cas de cala *Proençals* que en Binimelis transcriu acuradament entre les cales Pedrera i Peretó i suara s'ha restaurat amb el nom d'una *villegiatura*. Potser calgui afegir-hi els rètols de cala Brafi, derivat del nom

¹ L'orientació va en el sentit de l'accepció malsonant del mot.

² Es diu també d'en Cen(d)rí (AGUILÓ, 2017).

semític Ibrahim, el de cala Matzoc (predominant el segle XVIII, *Marzoch*), llinatge aràbic i el de cala Marmassén que Coromines (1996) fa derivar de MÁRMAR + SÁMMÎ, aràbics.

La pertinença a les possessions veïnes es mostra a la caleta d'Ariant, cala de Bóquer (la romana *Bocchoris*) i la cala de *Tuyent*, reportada a l'obra de Binimelis i al mapa d'en Landaeta (1736); igual caldria dir de la cala de Santa Ponça. Cala de Deià respon (Binimelis, 1595), com també cala Manacor,³ amb la preposició *de* elidida, com la cala Santanyí, documentada el 1340 (AGUILÓ, 2017). Cala Castell correspon al castell del Rei de Pollença; la cala del Corral Nou és enregistrada per Binimelis, en canvi, AGUILÓ (1996) la dona per esvaïda. Cala Ensiola o Anciola podria entroncar amb l'etimologia llatina FONTICELLA que suggereix COROMINES (1986). Cala de Font Salada o Celada seria el mateix. Mendia Vell i Mendia Nou són dues possessions que consigna el mapa actual, prop de Santa Cirga.⁴ El mapa d'en Despuig hi posa al terme de Manacor un *Mendiga* a 6,7 km de la cala Mendia (Fig. 2), mossàrab segons COROMINES i MASCARÓ (1989).⁵

La marineria i les pesqueres

El món mariner sovinteja al litoral i sobretot a les cales que empra com a refugi i base. Arriba a la *culassa* de la cala de Sant Nicolau o Portopí on hi havia una capelleta (BINIMELIS, 1595) o al caló de *Port Alt*, documentat el 1405 i 1595 per l'autor anterior com a cala Portals Vells on hi havia una de les pedreres de la Seu de Mallorca; ara és el caló de Portals Vells. El caló des Còmit apareix als mapes de 1785 quan encara sabien el càrrec que exercia: un oficial de la galera; ara ja no es diu i s'anomena caló de Son Caios o cala Estància (P) a l'enfront de l'illot de sa Galera (al barri de l'horrible nom de Can Pastilla).⁶

Fig. 2. Mapa oficial actual. Sota l'apel·latiu "turístic" de Cala Romántica s'agrupen cala Anguila, cala Mendia i s'estany d'en Mas. Font: GOIB_MapaBase_IB: IDEIB, SITIBSA.

³ Cala Manacor va passar a *Portocristo*, arran de la guerra civil dels tres anys (1936-1939).

⁴ Hi va nàixer mossèn Antoni M. Alcover.

⁵ La mania mossaràbiga de Joan Coromines compareix al desgraciat tom I de l'*Onomasticon Cataloniae*.

⁶ *Cala Espofinador* (TOFIÑO, 1786) és el nom deformat de cala Espalmador a l'arxipèlag de Cabrera (AGUILÓ, 2002).

Les barques serveixen per denominar cala Barca (M, 1785) —el nom era confusionari— que ara es diu cala Mendia per la possessió veïna. La cala Galiota és a Cabrera on el rellotge s'ha endarrerit i la de topònim idèntic es troba al ponent immediat del port de Campos (SS) on sembla que perdura. La cala de sa/la Nau (sud de SLI), documentada el 1450 (AGUILÓ, 2002) i la de Felanitx predomina des d'en Binimelis al llarg dels segles XVII-XVIII. Els vents serveixen d'orientació als mariners i per això trobam la cala de Llebeig a sa Dragonera i el caló de Gregal o Gargal als mapes de 1785: ara es diu caló de la Reina: hi estava molt exposat el litoral de Lluçmajor. Cala Barques (sospit que Varques, encara que en Despuig posi *Cala Barca*, M). Caló de sa Galera surt a Santanyí. Cala Antena esmenta una part de la barca (M). Cala Barca Trencada (San) és un episodi anterior a 1784, perquè ho reporta en Despuig. Cala Bóta esmenta un element habitual de la càrrega que duïen els vaixells (AGUILÓ, 2002).

El peix que agafen els mariners per ofici o afició han arribat a denominar determinades cales: cala Anguila (M), *cala Dento* (Binimelis, 1595, Capdepera) que després ha evolucionat a Déntol (segle XVIII), nom que es conserva a migjorn de la cala Matzoc. Cala Gamba —un crustaci— antigament era *cala de Gambes* (Ciutat, Binimelis, 1595); Tofiño (1786) cita el caló de ses Gambes (San, AGUILÓ, 2017) i al terme de Capdepera figura cala *Retjade* com a topònim, actualment en bona ortografia, cala Rajada. *Cla des arts* que transcriu Despuig i *cla dels Sards*, que posa la còpia pictòrica, deu correspondre al *Diplodus sargus*, abundós a la nostra Mediterrània: caldria escriure cala des *Sargs*.

La natura: grandària, vegetals, animals i colors

La toponímia referida al medi natural és la més nombrosa en aquesta classificació elemental: una setantena d'ítems. Començam —per deformació professional i en honor de l'homenatjat— pels que esmenten la geomorfologia litoral. A part de les que al·ludeixen a la situació (cala des Freu, cala Solana, cala Agulla (Cap^a, *Gulla*, 1785, referida al cap), ara s'ha desplaçat a la badiola. Les dimensions i la forma hi compten: cala Gran (San), cala Major (P) (Fig. 3), cala Mitjana (A i F, conservades), cala Petita (SLI, vigent) i Calallonga (documentada el 1331, San, AGUILÓ, 2017), un arcaisme servat que s'entravessa amb el ll. COLLONICUM) que ha donat Calonge, documentat el 1236 (AGUILÓ, 2017). De cales Estretes, n'hi ha tres: una a Artà per distingir-la de cala Torta⁷ i cala Mitjana i una a Felanitx i una altra a l'illa des Conills (arxipèlag de Cabrera) que fa honor a la seva estretor (índex T/E: 3,53; ROSSELLÓ, 2005). Cala Curta (A, ara ses Manganetes), cala Torta (A) i la multitud de *calons* —inclòs el del nord d'Albercuix. El caló des Macs (San) es refereix als còdols redonencs i *es Caló* per antonomàsia indica cala Moltó de Betlem (A, AGUILÓ, 2011).

Cala *Enderrossay* figura a Binimelis (1595) com a esment d'una ensulsiada a Lluçmajor (cf. cap *Enderrocat*);⁸ cala Murada, enregistrada el segle XVI pel mateix autor, deu al·ludir als penya-segats que hi penetren amunt del meandre del riu de sa Plana. Al·ludien a la forma cala Ansa des Serrill, caló des Serral, cala Barbacana (F), caló des Corral (San) o determinades connotacions: caló Blanc (M), cala Vella (P), caló des Macs (duplicat a San) i el misteriós caló des Màrmols, datat el segle XVIII, castellanisme inexplicable en aquella ocasió (*Los Marmols* a mossèn Despuig). No podria ser que els pescadors que identificaven els mabres (*Lithognathus mormyrus*) optassin pel castellanisme *màrmols?*, Cala Anclità (AGUILÓ, 2011) la registra aquest autor al terme d'Artà.

Cala Rafalbeig és explicada com ar. RAFF AR-AL-BĀĪD = 'els ràfecs blancs' per Coromines i Mascaró (1989). El caló de de Cova en Borges pretén d'esmentar aquest accident (Pollença). Cala des Clot s'ha tramudat a *Ensenada* (Alcúdia); cala Cocó (sa Dragonera) respon a un accident càrsic mentre que cala Codolar (Escorca) i caló des Macs (1785) indiquen l'existència de còdols redons a la platja: s'ha conservat al sud del port de Cas Català a la partió dels termes. Cala de l'Olla coincideix a Cabrera amb un element càrsic molt comú: una dolina capturada per l'erosió litoral (FORNÓS *et al.*, 2007). Cala Pudent es conserva enfront de la central tèrmica de Sant Joan de Déu. Cala Mosques o Morques ara es diu cala Blava quan

⁷ No opina igual C. Aguiló (2011) que la introdueix per cala de s'Estret.

⁸ Hi ha molts *enderrossalls* vius al litoral de Mallorca.

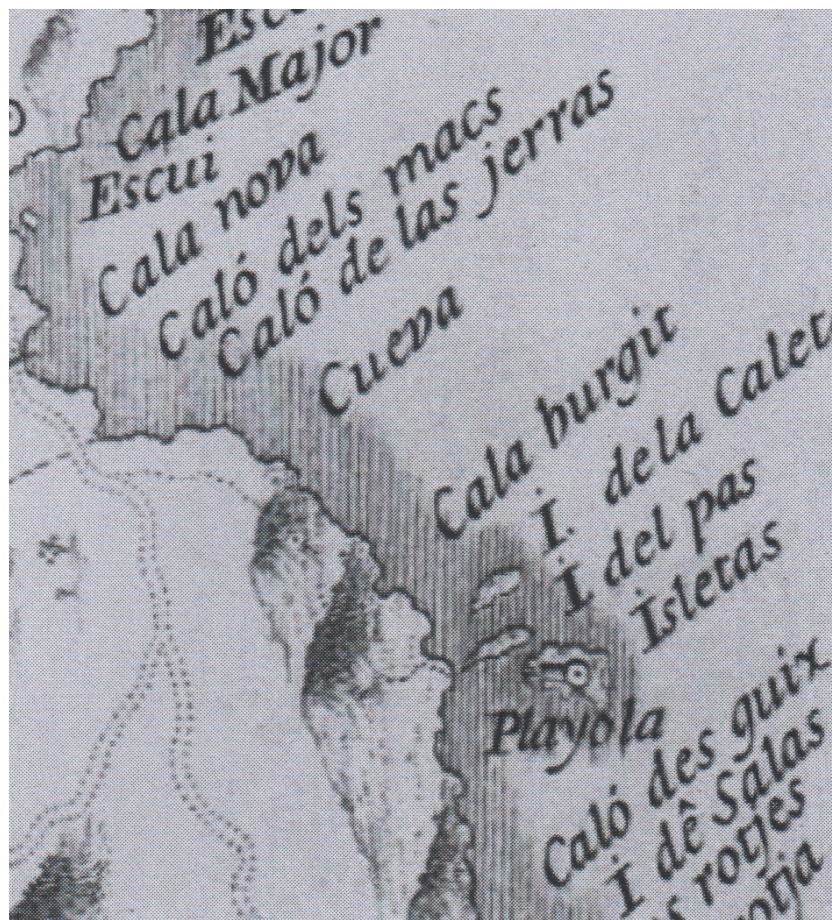

Fig. 3. Fragment del mapa de mossèn Despuig (1785). Al terme de Ciutat, *cala Major* i *cala Nova*; al de Calvià: *caló dels Macs*, *caló de les Jerras*, *cala Burgit* i *aló des Guix*.

el topònim antic ha topat amb l'especulació dels anys 1950's. *Cala Burgit* (Santanyí, 1785) i a llevant de les Illetes deuen haver correspost a la remor —brogit, metatitzat— que fa l'onatge.

L'altra designació natural de les cales es fixa en els vegetals (18 ítems) i les exposaré per ordre alfabètic. Començ amb la *cala Ampla del Revellar* (Artà, 1785) que correspon a un col·lectiu d'ullastres (*Olea europaea*) baixos i espinescents que sembla un topònim oblidat. La *cala Boscana* (BINIMELIS, 1595: *boscona*), que predomina el segle XVII a Alcúdia, s'ha esvaït. La *cala de ses Donardes* (LI, AGUILÓ, 1986) correspon a l'*Agave americana*, introduïda després del segle XVI. El *caló de ses Favas* (San) fa el nom d'una de les lleguminoses més conrades. *Calapí*, autoritzada pel mateix historiador Binimelis i fins i tot, per les mateixes cartes portolanes anteriors, es manté vivent i com a model de les cales profundes (Fig. 4). *Cala Donzell* —un dels escassos topònims no traduïts del cartutx de Cabrera del gravat d'en Despuig— es basa en l'*Artemisia absinthium*, destil·lat per a l'absenta.

De cales Figueres, n'hi ha tres, dues enregistrades per Binimelis a Pollença i Calvià i una tercera només al parell de mapes de 1785 a Santanyí:⁹ no és estrany que els mariners es fixassin en un arbre que donava fruita alimentària i encara resta al quart sud-est del gravat de 1785, *cala Figuereta* —per evitar tautologies— que segueix al gregal des Màrmols (Santanyí). *Cala Gremonia* (*Agrimonia eupatoria*) s'imposa al litoral, vora s'Evangèlica a la gola dels torrent des Rajolí i es manté durant els segles XVII-XVIII per donar lloc al "coll de sa Gramola"!!! *Cala Lledó* (Binimelis anota el 1595 *cala Lladro*, a sa Dragonera); correspondria al *Celtis australis* que devia ser importat des d'abans de la conquesta catalana. La *cala de*

⁹ Una d'elles és documentada el 1306 com a propietat de la viuda de n'Esteve Figuera (AGUILÓ, 2017).

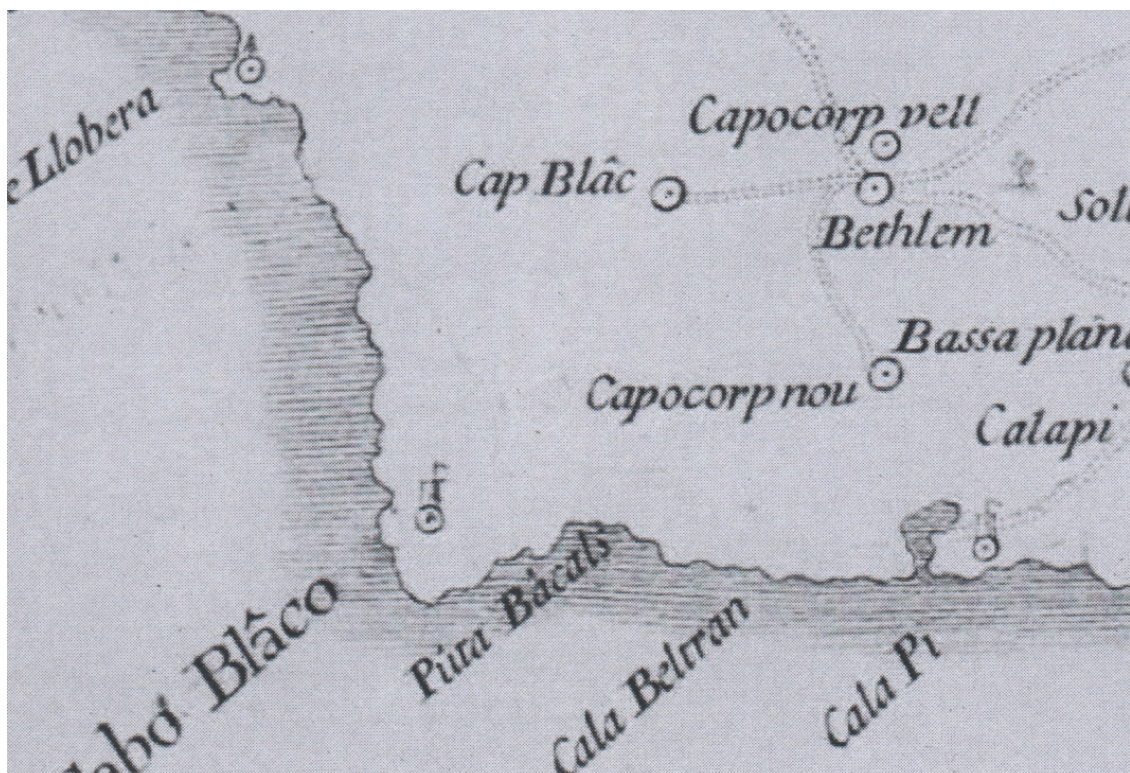

Fig. 4. Fragment del mapa de mossèn Despuig (1785). *Cala Pi* (Calapí), al terme de Lluçmajor, model de cala profunda.

la Lletretera (Manacor) de Binimelis pertoca a una *Euphorbia nutans* o *peplis*; cala Mata s'enregistra a Artà (1785) al nord de la *villegiatura* de Betlem, amb el nom de la *Pistacia lentiscus*. Cala Murta descendeix del *Myrtus communis* i està incardinada a Manacor i Pollença des dels temps més remots. Cala Pilota (al nord de cala Virgili) és referida a la parella de 1785 i es podria relacionar amb les bolles que es formen sobre les platges on s'acumulen les fibres de *Posidonia oceanica*. Cala en Timó (AGUILÓ, 1986) correspon al fitònim *Teucrium polium*. Les caletes del Pinar o *tres cales juntes* se situen a la península d'Alcúdia des de Binimelis. Cala Poll (F) correspon a *Populus nigra*. El mateix historiador i geògraf (1595) assenyala el caló del Romaní o cap del Romaní abans de l'illa de sa Galera (P) i després de ses Fontanelles; avui deu coincidir amb cala Estància. Caló des Sivinar (San) deriva del *Juniperus phoenicea*.

El ram dels animals és prou més escàs (8). En mancar d'ordenació assumiré el de l'alfabet. Als mapes de 1785 hi ha una cala dels Bocs (C) en un indret una mica feréstec a migjorn de Portal(t)s. *Cala de cunills*, que consigna el repetit autor a la vora sud de Sant Elm i que el parell de mapes de 1785 transcriuen com a *Cala Escunijs*. Un estrany *Escalon del Corzo* que figura al cartutx de Cabrera al gravat d'en Despuig (1785) podria traduir-se per caló del Cabirol, però és problemàtic. Cala Falcó (M) i cala Gavina és el nom que aplica Binimelis a una indentació de Campos: sembla que el volàtil s'ha esvaït. Cala de Gos (Binimelis i Despuig) planteja un problema perquè recentment es presenta com a cala d'Egos (Egües) i s'ha creat punta de l'Egüeta. A la fi, cala del Moscar ha estat traduïda per cala Blava, després d'haver passat per cala Mosques (P).

El color del terrenys crida l'atenció dels mariners al caló de s'Argentera (Binimelis, 1595) i les dues cales Blanques dels termes de Calvià i Andratx, la segona de les quals és anotada per Binimelis. La paleta dels que posen els noms és molt migrada: només hi ha dues cales Roges (*cala roja* o *roge*, posa Binimelis) i *Cala Rotja* escriuen Despuig i Maçana des de 1785 al terme de Capdepera que aleshores era d'Artà. Cala Fosca (A, AGUILÓ, 2011) esmenta el color gris o ombrívol de l'indret. Les mines o pedreres transcendeixen al caló des Guix (una de les poques vegades que el gravador Muntaner empra l'article salat que rectifica el copista-pintor com a pedrera. Cala Pedrera, la reporta Binimelis a Artà (Cap, avui). Podria coincidir amb Pedruscada, *villegiatura* del sud.

Circumstàncies diverses: defensa, hagiografia, episodis i nou encuny

La vigilància —tot i que n’hi ha d’altres casos relacionats amb talaies— justifica el caló de n’Aguait, vigent, transcrit pel parell de 1785 en femení. Cala de sa/la Mora pot pertànyer a un episodi llegendari a la costa de Bàltx (Sóller), com el caló des Moro (San). Cala des Tests (Escorca, 1785) podria fer parella amb l’oposat pel diàmetre caló de ses Gerres o Gerretes de Cas Català dels mateixos mapes. Cala Nova (Calvià, redescoberta?) i *Nueba* del gravat d’en Despuig s’oposa a cala Veya/Veia (1785) que pot al·ludir a l’ús que se’n va fer en temps passats. Cala s’Almonia que predomina els segles XVII-XVIII té una clara etimologia àrabica AL MÚNIJA, ‘jardí’, ‘hort’ que predomina el Set-cents en la forma *Salmonia*. La cala *Regel* (Binimelis), Regell o *Ratgell*, perduda el segle XVIII (Llucmajor) no he sabut interpretar-la, mentre cala Tonó deu ser un malnom (Artà W). Una circumstància ocasional o habitual justifica el caló de sa Senyora (de Son Verí, Llucmajor) que devia tenir un lloc de bany reservat. El topònim cala Varques —la gent de la meua edat distingeix perfectament la *b* de la *v*— s’adaptaria a les *avarques*, però Binimelis al manuscrit de 1595 posa *Cala Varques* o *Vanques*... Els dels Sis-cents escriuen cala Varques. El caló des Pou (San), reuneix una pedrera de marès i un pou del que només es conserven les ruïnes.

L’hagiografia ens subministra quatre topònims: caló de Nostra Dona, front a l’illa del Sec, que podria tenir relació amb l’oratori de cala Portal(t)s Nous, i el caló de Santa Maria —no oblidem el cognom— que trobam a Cabrera (gravat de 1785). La cala de S^t. Antoni, l’enregistra Binimelis (1595) al nord de cap Enderrocat; és estrany que escapàs a la perspicàcia del canonge Despuig. La cala de Sant Vicenç (que Binimelis com a format a València escriu Vicent, com la majoria de mapistes del segle XVII). Tot i que el primer document que esmenta la cala amb aquest nom és de 1417, no té raó J. Berard (1789) quan fa arribar al taumaturg per mar a la cala; el caló de Sant Vicenç (LI, AGUILÓ, 1986) conserva la seua denominació.

La cala Extremer, apuntada per Binimelis (prop de cala Castell a Pollença), transcrita per en Despuig, no ha deixat rastre al litoral actual: ¿podria al·ludir al “queixal de l’enteniment”? No hi ha dubte que la cala Llamp o des Llamp era un fenomen enregistrat abans del temps d’en Binimelis (Andratx),¹⁰ mentre que cala Socorrada (Santanyí), escrit *Secorrada* al parell de mapes de 1785, responia a un incendi i testimonia la pronúncia d’aquella saó. Cala Enganapastor (M) es refereix a un esdeveniment concret, com cala Bota al mateix terme que esmenta una troballa casual i el caló des Soldat que evoca un episodi concret (M). El duplicat caló de ses Dones/ses Monges (F i San) implica la separació de sexes vigent a l’antic règim. Ja hem al·ludit a sa Barca Trencada (San) com a episodi anterior a 1784. El caló de ses Egües —pronunciat *Egos*— esmenta els banys d’aquestes bísties que s’hi verificaven a partir de la possessió de Santanyí on es criaven (sa Punta). El caló des Llamp, on hi va pegar un temps passat aquest fenomen atmosfèric, és un record de Portopetre. El caló des Homos Morts és una referència temporal dels que s’hi negaren o els va aportar la mar (San, documentat el 1782, AGUILÓ, 2017).

Cala Bona i cala Millor a Son Cervera succeeixen el port Vell i port Nou on es feren casetes els nous rics de l’interior devers el canvi de segles XIX-XX i abans de la guerra civil (1936-1939). El mateix, amb una altra orientació esdevingué a cala d’Hort, explicat pel mateix promotor, que va donar *Cala d’Or*, *villegiatura* planificada per l’arquitecte Bellini (1934) a ses Puntetes: Calallonga, caló de ses Dones i cala Gran, fundada per l’antiquari eivissenc Josep Costa (1932). Cala Blava és la vella cala de Moscar o cala Mosques (LI) rescatada per una altra *villegiatura* més recent. Cala Pudent (P), vora es Carnatge, s’ha convertit en cala de sa Creueta i el caló de Solimina¹¹ (San) i la cala *Esmeralda* del mateix litoral ha substituït el caló dels Corralis (AGUILÓ, 2017).

¹⁰ Baltasar Porcel la fa reviure el 1963 a *La lluna i el Cala Llamp* (una de les seves primeres novel·les) que era un vaixell de pesca.

¹¹ Qualque erudit devia haver sentit i llegit *Salamina*?

Bibliografia

- AGUILÓ, C. (2011): *La toponímia de la costa d'Artà*. Palma, Edicions Documenta Balear. 382 pp.
- AGUILÓ, C. (1996): *La toponímia de la costa de Lluçmajor*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. 184 + fotografies
- AGUILÓ, C. (2002): *Toponímia i etimologia*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 330 pp.
- AGUILÓ, C. (2017): *La toponímia de Santanyí i Ses Salines* (tesi doctoral). Universitat de les Illes Balears. Departament de Filologia Catalana. Tres volums.
- BERARD, J. [1789] (1983): *Viaje a les Villas de Mallorca*. Edició de Llorenç Pérez. Palma, Ajuntament de Palma. 303 pp.
- COROMINES, J. (1996): *Onomasticon Cataloniae, V*. Barcelona, Curial. 488 pp.
- COROMINES, J. (1996): *Onomasticon Cataloniae, VI*. Barcelona, Curial. 475 pp.
- COROMINES, J. i MASCARÓ, J. (1989): *Onomasticon Cataloniae, I*. Barcelona, Curial. 314 pp.
- FORNÓS, J.J., GINÉS, J., GÓMEZ-PUJOL, L., RIQUELME, J. i ROSSELLÓ, V.M. (2007): Descripció geomòrfica des Màrmols fins as Balç (Santanyí): un segment modèlic del litoral marinenc de Mallorca. A: PONS, G. X. i VICENS, D. (Eds.), *Geomorfologia litoral i Quaternari. Homenatge a Joan Cuerda Barceló*. *Mon. Soc. Hist. Nat. Balears*, 14: 259-286.
- FORNÓS, J.J., GÓMEZ-PUJOL, L., ROSSELLÓ, V.M., GELABERT, B., SEGURA, F. I PARDO, J.E. (2017): Karst, acantilados y calas en el Migjorn de Menorca. GÓMEZ-PUJOL, L. i PONS, G. X. (Eds.): *Geomorfología litoral de Menorca*. *Mon. Soc. Hist. Nat. Balears*, 25: 283-296.
- FUMANAL, M.P., PARDO, J.E., RODRÍGUEZ-PEREA, A., ROSSELLÓ, V.M. i FORNÓS, J.J. (1997): Elementos morfogénicos de calas y barrancos del sur de Menorca. *Actas del XV Congreso de Geógrafos Españoles*: 245-286. Santiago, Universidade de Santiago.
- MOLL, J. (2014): *Joan Binimelis: Descripció particular de l'illa de Mallorca e viles*. [Edició crítica a cura de Juli Moll]. Monuments d'Història de la Corona d'Aragó. València, V., Publicacions de la Universitat de València. 359 + CD pp + disquet.
- ROSSELLÓ i VERGER, V.M. (1982): Cala and Cala coast. In: Schwartz, Maurice L.: *The Encyclopedia of Beaches and Coastal Environments*: 185. Stroudsburch, Hutchinson Ross.
- ROSSELLÓ i VERGER, V.M. (1995): Les cales un fet geomòrfic epònim de Mallorca. *Boll. Soc. Hist. Nat. Balears*, 38: 167-180.
- ROSSELLÓ i VERGER, V.M. (1998): Torrents i cales de Mallorca: aspectes geomorfològics. A: FORNÓS, J. J. (Ed.), *Aspectes geològics de les Balears*: 331-360. Palma de Mallorca, Universitat de les Illes Balears.
- ROSSELLÓ i VERGER, V.M. (2003): Las calas y la costa del Migjorn. *Introducción a la Geografía física de Menorca*: 87-99. Palma, Asociación de Geógrafos Españoles – Universitat de València.
- ROSSELLÓ i VERGER, V.M. (2004): El litoral i les cales. A: FORNÓS, J.J., OBRADOR, A. i ROSSELLÓ, V.M. (Eds.) *Història Natural del Migjorn de Menorca*. *Mon. Soc. Hist. Nat. Balears*, 11: 177-200.
- ROSSELLÓ i VERGER, V.M. (2005): Cala, una mesoforma litoral: concepte, models i aproximació morfològica. *Cuadernos de Geografía*, 77: 1-18.
- ROSSELLÓ i VERGER, V.M. (2007): Cales, torrents, fractures i carst a Mondragó. A: PONS, G. X. i VICENS, D. (Eds.), *Geomorfologia litoral i Quaternari. Homenatge a J. Cuerda Barceló*. *Mon. Soc. Hist. Nat. Balears*, 14: 287-297.
- ROSSELLÓ i VERGER, V.M. (2012) (Coord.): La cala encantada. Ciència i cultura al voltant de la cala mediterrània. Monogràfic. *Mètode*, 74: 39-91.

Data recepció: 12.07.21

Data revisió: 18.07.21

Revisió acceptada: 28.08.21